

עיר וקדיש מזו שמיא נחית

ט"ל תשכ"ח מפי זרעו

ספר
דין תורה
חלק כא

בזוהר דא יפקון מן גלותא

והמשכילים יזהרו כזוהר הרקיע

ספר
דין תורה
בבית דין של מעלה

חלק בא

יוצא לאור ידי
מפעל הזוהר העולמי בת ים
חודש תשרי תשע"ז

מפעל הזוהר העולמי

רבי שלום יהודה גראס שליט"א
האדמו"ר מהאלמין
חיבר למעלה מאלף ספרים
על כל מקצועות התורה

סניף בת ים
רחוב בר יהודה 50
בת ים יצ"ו ארץ ישראל
טל: 0527651911

לקבלת ספרי זוהר ירושלים

בני ברק רמת בית שמש
אצל הרופא קירופרקטר ד"ר
איתמר ברים: 054-8441423

מפעל הזוהר העולמי

050-4116923 / 0527651911

050-4134669 / 050-4133475

מי לה' אליו! - משה רבנו שואל ומבקש למי יש את הזכות לקרב את עם ישראל לאבינו שבשמים? כל המשתתף בהדפסת ספרים הקדושים ספרי הערב רב והמסתעף 5 חלקים, תורת הזוהר י"ח חלקים דהיינו כל הזוהר הקדוש בלשון הקודש באותיות גדולות, בהפצתם ברבים לאלף בתי מדרשיות ויותר, להצלת עם ישראל, יזכו לכל הברכות והבטחות שכתב הרשב"י בזוה"ק בפרשת תרומה (דף קכ"ח). האם יש מחשב שיוכל לחשבן את הזכות הגדולה שיכולים לזכות בכסף קטן? התורם משלם ישר לדפוס!!!

לפרטים: 0527-651911

על ידי עיון עמוק בסודות התורה יכולים לפקוד עקרות

(ספר המדות אות סוד, למוהר"ן זי"ע)

ולרפאות הולאת חזק.

דין תורה של ראש ישיבה גדול בבית דין של מעלה

שאלות ותשובות בבית דין של מעלה 21 הסיבה למה ראשי ישיבות לא אומרים ללמוד זוהר, והעונש שלהם:

הנה נפטר הראש ישיבה הגדול ומפורסם בכל רחבי תבל.

הלמדן מספר אחד בארץ.

הוא חושב לעצמו בשעת פטירתו "איזה צדיק אני, סיימתי את כל הש"ס עשרות פעמים, בטח יהיה לי כבוד גדול למעלה וכו' אבל האמת מתגלה בשמים!

פלוני בן פלוני מוצב לפני בית דין של מעלה: "קבעת עיתים לתורה?"
פלוני בן פלוני: "כן בוודאי, בכל יום היה לי קביעות גדולה."

בית דין: "למה לא אמרת לתלמידים ללמוד זוהר?"

פלוני בן פלוני: "חשבתי שאסור עד גיל 40."

בית דין: "שקרן! אין כזה דבר!"

פלוני בן פלוני: "מי אומר?"

בית דין: זו טעות נפוצה אבל האמת היא - שהגמרא הקדושה אומרת; (קדושין ל:) מאי דכתיב "ושננתם" אל תקרי "ושננתם" אלא "ושלשתם". לעולם ישלש אדם שנותיו שליש במקרא שליש במשנה שליש בתלמוד, מי יודע כמה חיי? לא צריכא ליומי! ופירשו התוספות דבכל יום ויום עצמו ישלש.

ולפי זה, הרי חובת כל אחד ללמוד זוהר הקדוש, - כמובטח "עתידיא חכמתא דא לאתגליא לסוף יומיא", ממתי ובאיזה גיל יכול להתחיל, על זה אפשר לשאול את שאלת הגמ' "מי יודע כמה חיי" וממילא חובת כל אחד הלומד תורה, להשלים ה"פרד"ס" בכל יום.

ועל דרך זה ביאר הגאון מהרי"א מזידיטשוב זצ"ל שילמד וימלא כריסו בש"ס ופוסקים בכל יום ויום ואח"כ ילמד תורת הסוד כי להמתין עד שימלא אדם כריסו בש"ס ובפוסקים - מי יודע כמה חיי?

בזוהר ברעיא מהימנא (פרשת פנחס דף רנד.) כתב שמארי קבלה אינון מארי תלמוד ואיתמר עלייהו "ושננתם" ואוקמוהו מארי מתניתין אלא תקרי וישננתם אלא ושלשתם, דאינון שלישי במקרא שלישי במשנה שלישי בתלמוד. דהיינו שחובת לימוד הקבלה הוא בכלל שלישי בתלמוד (ויש אומרים שלימוד הזוהר הוא בגדר "שלישי במקרא"). ובעל כף החיים פסק (בסימן קנ"ה): שבלימוד הזוהר יוצא ידי חובת לימוד הקבלה. ומה שכתבו התוספות שם שבימינו; לא צריכא דהנה יש לנו תלמוד "בבלי" שהוא כלול במקרא ובמשנה. הנה הזוהר הקדוש כלול מכולם יחד!

ונתבעים על הלימוד הזה, וזה מדרש מפורש (מדרש משלי פ"י) ששואלים את האדם "צפית במרכבה?" (שזה תורת הסוד - הזוהר הקדוש) הגר"א אומר ש"אפילו הרשע הגדול שבישראל יתבעו אותו על שלא למד מעשה מרכבה", ואתה? מה איתך?

עכשיו פה זה עולם האמת, מה התירוץ האמיתי?

פלוני בן פלוני בכושה גדולה: כי הייתי בעל גאוה, ולא רציתי שישאלו אותי שאלות, ואיך אני אענה להם? כי באמת אני בור ועם הארץ!

בית דין: אתה היית אחד שרוצה גאוה, רק גאוה, שום דבר לא, הוא רוצה רק גאוה, גאוה גאוה, זה התחיל רק מגאוה. לא תחשוב שהיית ירא שמים, רק גאוה. מאה אחוז!!! "וכפי שצעק מרן ראש הישיבה.

פלוני בן פלוני: אפילו שהייתי אברך חשוב, אחשובע'ר יונגערמאן?"

בית דין: "הגאוה - הגרויסע בעל גאוה!!!..."

פלוני בן פלוני: ומה בכך אם הייתי בעל גאוה, מה כל כך גרוע בזה?

בית דין: האם ידעת שבעלי-הגאוה הם מתועבים בעיני השם!!!

שנאמר: "תועבת ה' כל גבה לב" (משלי טז, ה); והוא נמסר ביד יצרו, כי אין עזר השם עמו, אחרי אשר הוא תועבת השם. ואפילו לא נתגאה על שום אדם לא בדבור ולא במעשה, אך בלבו לבד הוא מתגאה, נקרא תועבה, שנאמר: "תועבת ה' כל גבה לב" - אפילו אין לו גבהות אלא בלב נקרא תועבה.

אמרו רבותינו: כל מי שיש בו גסות הרוח, כאלו עובד עבודת-כוכבים. כתיב הכא: "תועבת ה' כל גבה לב", וכתיב התם: "לא תביא תועבה אל ביתך" (דברים ז, כו). ויש אומרים: כאלו בא על עריות, דכתיב: "כי את כל התועבת האל עשו וגו'" (ויקרא יח, כז). ויש אומרים: כאלו בנה במה (סוטה ד, ב).

ואמרו: כל אדם שיש בו גסות הרוח, מתמעט, שנאמר: "רומו מעט ואיננו" (איוב כד, כד); וראוי לגדעו כאשרה, שנאמר: "ורמי הקומה גדועים" (ישעיה י, לג); ואין עפרו ננער, והשכינה מיללת עליו. אמר הקדוש-ברוך-הוא: אין אני והוא יכולים לדור בעולם, שנאמר (תהילים קא, ה): "גבה עינים ורחב לבב אתו לא אוכל" (סוטה ה).

ואמרו: האי מאן דיהיר, אפילו אנשי ביתה לא מתקבל, שנאמר: "גבר יהיר ולא ינוה" (חבוקוק ב, ה) - אפילו בנוה שלו (ב"ב צח, א) פלוני בן פלוני: אבל מי אומר שאסור להתגאות, אדרבה - מצווה, זה כבוד התורה!"

איסור הגאווה

בית דין: אסור מן התורה להתגאות שנאמר: "פן תאכל ושבעת ורם לבבך" וכל מקום שנאמר "פן" הוא לא תעשה. ועוד נלמד לזה לאו מדכתיב "השמר לך פן תשכח את ה' אלוהיך". וכל המתגאה בודאי שוכח את ה', שאילו היה זוכרו, היה קובע בנפשו מדת היראה והצניעות והענוה. ועוד, שהוא נלמד בקל וחומר ממלך, שהרי אפילו בו כתיב "ולא ירום לבבו", כל שכן להדיוט. ולכן אמרו חכמינו ז"ל "כל המתגאה כאלו עובד עבודה זרה (מספר חרדים).

חטא הגאווה

מדת הענוה היא תכונה פנימית המבדילה את ישראל מן העמים, וכן מובא בגמ' (חולין פט,): "לא מרובכם מכל העמים חשק ה' בכם" (דברים ז, ז) וגו', אמר להם הקב"ה לישראל: חושקני בכם שאפילו בשעה שאני משפיע לכם גדולה אתם ממעטיץ עצמכם לפני.

נתתי גדולה לאברהם אמר לפני: 'ואנכי עפר ואפר' (בראשית, י"ח, כ"ז), למשה ואהרן אמר: ונחנו מה (שמות, ט"ז, ז-ח), לדוד אמר: 'ואנכי תולעת ולא איש' (תהלים, כ"ב, ד), אבל עובדי כוכבים אינן כן נתתי גדולה לנמרוד אמר: 'הבה נבנה לנו עיר' (בראשית, י"א, ד), לפרעה אמר: 'מי ה' (שמות, ה', ב), לסנחריב אמר: 'מי בכל אלהי הארצות' (מלכים-ב, י"ח, ל"ה) וגו', לנבוכדנצר אמר: 'אעלה על במתי עב' (ישעיה, י"ד, י"ד), לחירם מלך צור אמר: 'מושב אלהים ישבתי בלב ימים' (יחזקאל, כ"ח, ב).

לפיכך התורה לא ציינה איסור מפורש לחטא הגאווה משום שאם היתה מצוה מפורשת היה יכול האדם לחשוב בלבו שבאמת הוא אדם גדול וחשוב, אלא

שהוא שפל רוח רק בכדי לקיים את מצות התורה, אך בידוע הוא כי האדם החושב עצמו לגבוה הוא משול לאדם טפש הנמצא על גב פסגת הר ומתרברב בגובהו אשר הוא למעשה גובהו של ההר ולא של האדם עצמו.

לפיכך אף הרמב"ם לא מנה את איסור הגאווה בכלל תרי"ג המצוות, אלא ציין (דעות, פ"ב, ג): "ועוד אמרו: שכל המגביה לבו כפר בעיקר, שנאמר: 'ורם לבבך ושכחת את ה' אלהיך'" (דברים, ח', י"ד). כלומר, הרמב"ם פסק כדברי רב נחמן בגמ': "אזהרה לגסי הרוח מנין? אמר רבא אמר זעירי: 'שמעו והאזינו אל תגבהו' (ירמיה, י"ג, ט"ו). רב נחמן בר יצחק אמר, מהכא: 'ורם לבבך ושכחת', וכתוב: 'השמר לך פן תשכח את ה' אלהיך'... אמר רבי אילעא: כל מקום שנאמר: 'השמר', 'פן', 'ואל', אינו אלא בלא תעשה" (סוטה, ה).

לעומת זאת הרמב"ן למד את איסור הגאווה מפרשת המלך שנאמר בתורה: "לבלתי סור לבבו מאחיו", נרמז בכאן בתורה איסור הגאות, כי הכתוב ימנע את המלך מגאות ורוממות הלב וכל שכן האחרים שאינן ראויים לכך, כי בראוי להתרומם ולהתגדל יזהירנו להיות לבבו שפל ככל אחיו הקטנים ממנו" (דברים, י"ז, כ').

הסמ"ג (ספר מצוות גדול, מאת רבי משה מקוצי) מונה את איסור הגאווה במצות לא תעשה סד': "...אזהרה שלא יתגאו בני ישראל כשהקב"ה משפיע להם טובה ויאמרו: שבירוח שלהם ועמלם הרויחו כל זה ולא יחזיקו טובה להקב"ה מחמת גאונם".

הסמ"ג מאריך בשבח מידת הענוה ובגנות מידת הגאווה, ומסיים שם (מצוה לא תעשה ס"ד): "תוכחת הענוה דרשתי לרבים כך, אבל לחברה על לאו זה ולמנות זה בלאו לא היה דעתי, גם רבינו משה (הרמב"ם) לא חיברו ולא הזכירו בחשבון הלאוין, וכשהגעתי להשלים עד כאן הלאוין אקרא בחלום במראית הלילה הנה שכחת את העיקר: 'השמר לך פן תשכח את ה'".

והתבוננתי עליו בבוקר והנה יסוד גדול הוא ביראת השם, והואלתי לחברו בעזרת 'היב חכמתא לחכימין'. אחרי כן עיינתי בספר פרק קמא דסוטה (דף ה.) וגרסין שם בהדיא 'אזהרה לגסי הרוח מנין? רב נחמן בר יצחק אמר מהכא: 'ורם לבבך ושכחת את ה'" (דברים ח', י"ד), וכתוב: (דברים ח', י"א) 'השמר לך פן תשכח את ה"', וכדר' אבין... דאמר: כל מקום שנאמר 'השמר' 'פן' 'ואל' אינו אלא לא תעשה".

נראה שאין מחלוקת בין הרמב"ם והרמב"ן והסמ"ג בענין חטא הגאווה, אלא ששלושתם מכוונים לשלשת סוגי איסורי הגאווה: הרמב"ם מכוון בדבריו על

איסור הגאווה לאדם המצליח בכל דרכיו והצלחתו אמיתית ומוחשית ונראית לעין כל, על אדם זה נאסר לזקוף את הצלחתו לעצמו אלא למתת השן יברך משום "שכל המגביה לבו כפר בעיקר". לעומת זאת, הרמב"ן מכוון דבריו על איסור הגאווה לאדם שהצלחתו מדומת ולא מציאותית, על אדם זה נאסר להתנשא על זולתו "כי הכתוב ימנע את המלך מגאות ורוממות הלב וכל שכן האחרים שאינן ראויים לכך". הסמ"ג מכוון בדבריו על איסור הגאווה הלאומית של בני ישראל הנובעת משילוב גאוות המצליחנות הכללית, דהיינו, "אזהרה שלא יתגאו בני ישראל כשהקב"ה משפיע להם טובה".

לפיכך נראה כי גם הרמב"ם מסכים לדעת הרמב"ן וסמ"ג שיש איסור דאורייתא בגאווה, אך הרמב"ם לא מנה איסור זה בכלל התרי"ג מצוות משום שהלאו "ורם לבכך ושכחת את ה' אלהיך" כולל את כל התורה, לפיכך הוא "לאו שבכללות" שאינו נמנה במניין המצוות על פי שיטת הרמב"ם בשורש הרביעי שבראש ספר המצוות של הרמב"ם.

הגאווה אסורה אפילו בלב, שנאמר (משלי טז, ה) "תועבת ה' כל גבה לב".

הרמב"ם (הלכות דעות פרק ב, הלכה ג) כותב, כי יש להתרחק מאוד מן הגאווה: "יש דעות שאסור לו לאדם לנהוג בהן בבינונית, אלא יתרחק מן הקצה האחד עד הקצה האחר, והוא גובה לב. שאין דרך הטובה שיהיה אדם ענו בלבד, אלא שיהיה שפל רוח ותהיה רוחו נמוכה למאוד. לפיכך נאמר במשה רבינו: "ענו מאוד", ולא נאמר ענו בלבד, ולפיכך ציוו חכמים: מאוד מאוד הוי שפל רוח".

גנות הגאווה

בגמרא (סוטה ה, א) מובא: "כל אדם שיש בו גסות הרוח (גאוה) אמר הקב"ה: אין אני והוא יכולין לדור בעולם, שנאמר (תהלים קא) גבה עינים ורחב לבב אותו לא אוכל, אל תקרי 'אותו' אלא 'איתו' לא אוכל".

מוסבר על עניין זה שהמתגאה "תופס מעצמו" כאילו הוא גדול בעולם, בעוד שה' הוא מלוא כל הארץ כבודו, ואינו יכול לסבול שהאדם מתגאה נגדו.

"ועתה בני דע וראה", כותב הרמב"ן באגרתו, "כי המתגאה בלבו על הבריות, הוא מורד במלכות שמים, כי מתפאר הוא בלבוש מלכות שמים, שנאמר: ה' מלך גאות לבש. ובמה יתגאה לב האדם, אם בעושר, ה' מוריש ומעשיר. ואם בכבוד, הלא לאלקים הוא, שנאמר: והעושר והכבוד מלפניך, ואיך יתפאר בכבוד קונו. ואם מתפאר בחכמה, כבר נאמר: מסיר שפה

לנאמנים וטעם זקנים יקח. נמצא הכל שווה לפני המקום. כי באפו משפיל גאים וברצונו מגביה שפלים. לכן השפל עצמך וינשאך המקום”.

ועיין במסילת ישרים פרק יא ופרק כב על מידת הגאווה והענווה, וזה לשונו: הנה כבר דברנו למעלה מגנות הגאווה, ומכללה נשמע שבח הענווה, אך עתה נבאר יותר בדרך עיקר הענווה, ותתבאר הגאווה מאליה. הנה כלל הענווה היות האדם בלתי מחשיב עצמו משום טעם שיהיה, וזה הפך הגאווה ממש, והתולדות הנמשכות מזה תהיינה ההפכיות של תולדות הגאווה. וכשנדקדק נמצא שתלויה במחשבה ובמעשה, כי בתחלה צריך שיהיה האדם עניו במחשבתו, ואחר כך יתנהג בדרכי הענווים, כי אם לא יהיה עניו בדעתו וירצה להיות עניו במעשה, לא יהיה אלא מן הענווים המדומים והרעים שזכרנו למעלה, שהם מכלל הצבועים אשר אין בעולם רע מהם.

ונבאר עתה החלקים האלה, הענווה במחשבה, הוא שיתבונן האדם ויתאמת אצלו אשר אין התלהלה והכבוד ראויים לו, כל שכן ההתנשא על שאר בני מינו, וזה מפני מה שחסר ממנו בהכרח, וגם מפני מה שכבר יש בידו – מפני מה שחסר ממנו פשוט הוא כי אי אפשר לאדם באיזה מדריגה שיהיה מן השלימות שלא יהיו בו חסרונות רבים, או מצד טבעו או מצד משפחתו וקרוביו או מצד מקרים שקרו לו, או מצד מעשיו שאדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא, הן כל אלה מומים באדם שאין מניחים לו מקום התנשאות כלל, אפילו יהיה בעל מעלות רבות, כי כבר עניני החסרונות האלה יספיקו להחשיכם.

הנה החכמה היא המביאה יותר את האדם לידי התנשאות וגאווה, לפי שכבר היא מעלה שבאדם עצמו בחלק הנכבד שלו, דהיינו השכל, והנה אין לך חכם שלא יטעה, ושלא יצטרך ללמוד מדברי חביריו, ופעמים רבות אפילו מדברי תלמידיו, אם כן איפוא איך יתנשא בחכמתו, ואמנם מי שהוא בעל שכל ישר, אפילו אם זכה להיות חכם גדול ומופלג, באמת כשיסתכל ויתבונן יראה שאין מקום לגאווה והתנשאות, כי הנה מי שהוא בעל שכל שידע יותר מהאחרים, אינו עושה אלא שבחק טבעו לעשות, כעוף שמגביה לעוף לפי שטבעו בכך, השור מושך בכחו לפי שחוקו הוא כן מי שהוא חכם הוא לפי שטבעו מביאו לזה, ואילו אותו שעכשיו אינו חכם כמוהו היה לו שכל טבעי כמוהו היה מתחכם כמו שנתחכם הוא, אם כן אין כאן להתנשא ולהתגאות אלא אם יש בו חכמה רבה הוא מחויב ללמדה למי שצריך אליה, וכמאמר רבן יוחנן בן זכאי (אבות ב, ח) אם למדת תורה הרבה אל תחזיק טובה לעצמך כי לכך נוצרת.

אם עשיר הוא ישמח בחלקו, ועליו הוא לעזור למי שאין לו, אם גבור הוא לעזור לכושלים ולהציל לעשוקים, הא למה זה דומה למשרתי הבית, שכל אחד ממונה על דבר מה, וראוי לו לעמוד במשמרתו לפי פקודתו, להשלים מלאכת הבית וצרכיה, ואין בכאן מקום לגאווה לפי האמת. והנה זה העיון והתבוננות הראוי לכל איש אשר שכלו ישר ולא מתעקש, וכשיתברר זה אצלו, אז יקרא עניו אמתי שבלבו ובקרבו הוא עניו, והוא כענין דוד שאמר למיכל (שמואל ב' ו', כב) והייתי שפל בעיני.

ואמרו זכרונם לברכה (סוטה ה', ב) כמה גדולים נמוכי הרוח, שבזמן שבית המקדש קיים אדם מקריב עולה שכר עולה בידו, מנחה שכר מנחה בידו, אבל מי שדעתו שפלה עליו מעלה עליו הכתוב כאילו הקריב כל הקרבנות כולם, שנאמר (תהלים נא, יט) זבחי אלהים רוח נשברה, הרי זה שבח של נמוכי הרוח שהם ענוים בלבם ומחשבתם. וכן אמרו עוד (חולין פט, א) לא מרובכם מכל העמים (דברים ז, ז), אמר להם הקדוש ברוך הוא: בני, אני חושק בכם שאפילו כשאני משפיע לכם גדולה אתם ממעטין עצמכם לפני, נתתי גדולה לאברהם אמר ואנכי עפר ואפר, נתתי גדולה למשה ואהרן אמרו ונחננו מה, נתתי גדולה לדוד אמר ואנכי תולעת ולא איש, כל זה ממה שאין הלב הישר מניח עצמו להתפתות משום מעלה אשר יבואהו בידעו באמת שכבר לא מפני זה יוצא מידי שפלותו, מצד החסרונות האחרות שאי אפשר שלא יהיו בו. ועוד שאפילו באותם המצות עצמם שהשיג לא הגיע ודאי לתכלית האחרון. ועוד אפילו לא יהיה בו חסרון אחר, אלא היותו בשר ודם ילוד אשה, די לו זה והותר לפחיתות וגריעות, עד שלא יאות לו ההנשא כלל, כי הרי כל מעלה שהוא משיג, אינו אלא חסד אל עליו, שרוצה לחון אותו עם היותו מצד טבעו וחומריותו שפל ונבזה עד מאד, על כן אין לו אלא להודות למי שחננו וליכנע תמיד יותר.

הא למה זה דומה לעני ואביון שמקבל מתנה בחסד שאי אפשר לו שלא יבוש, כי כל מה שירבה החסד שיקבל, כך ירבה הבושת שיבוש כן הדבר הזה בכל אדם שעניו פקוחות לראות את עצמו בהיותו משיג מעלות טובות מאת השם יתברך, וכענין שאמר דוד המלך (תהלים קטז, יב) מה אשיב לה' כל תגמולהי עלי. וכבר ראינו חסידים גדולים שנענשו על שהחזיקו טובה לעצמם עם כל חסידותם: נחמיה בן חכליה אמרו זכרונם לברכה (סנהדרין צג, ב) מפני מה לא נקרא ספרו על שמו? מפני שהחזיק טובה לעצמו. וכן חזקיה אמר (ישעיה לח, יז) הנה לשלום מר לי מר, לפי שענהו הקדוש ברוך הוא וגנותי על העיר הזאת להושיעה למעני ולמען דוד עבדי, וכמאמרם זכרונם לברכה (ברכות י', ב) כל

התולה בזכות עצמו תולין לו בזכות אחרים, הרי לך שאין לאדם אפילו להחזיק טובה לעצמו על טובותיו, וכל שכן שלא יתנשא ויגבה בהם.

ואמנם כל זה הוא ממה שראוי להשיב על לבו מי שיהיה כאברהם, כמשה, כאהרן, כדוד, ושאר החסידים שזכרנו, אבל אנחנו יתומי יתומים, אין אנו צריכים לכל זה, כי כבר יש ויש אתנו חסרונות רבות שאין צריך עיון גדול לראות פחיתותנו וכל חכמתנו כאין נחשבת, כי היותר חכם גדול שבינינו אינו כי אם מן תלמידי התלמידים אשר בדורות הראשונים. וזה מה שראוי שנבין ונדע באמת, ולא יזוח עלינו לבנו חנם, אלא נכיר שדעתנו קלה ושכלנו חלש עד מאד, הסכלות רב בנו והטעות גוברת, ואשר נדע אותו אינו אלא מעט מן המעט, אם כן ודאי שאין ראוי לנו ההנשא כלל אלא הבושת והשפלות וזה פשוט.

והנה דברנו עד הנה מענוות המחשבה, ונדבר עתה מענוות המעשה, והיא תתחלק לארבעה חלקים: בהתנהג עצמו בשפלות, בסבול העלבונות, בשנוא הרבנות ובורח מן הכבוד, בחלוק כבוד לכל. האחד הוא בהתנהג בשפלות וזה ראוי שיהיה בדבורו, בהליכתו, בשבתו ובכל תנועותיו, בדבורו, אמרו זכרונם לברכה (ימא פו, א) לעולם יהיה דבורו של אדם בנחת עם הבריות, ומקרא מלא הוא (קהלת ט, יז) דברי חכמים בנחת נשמעים, צריך שיהיו דבריו דברי כבוד ולא דברי בזיון, וכן הוא אומר (משלי יא, יב) בז לרעהו חסר לב, ואומר (שם יח, ג) בבוא רשע בא גם בז.

בהליכתו, אמרו זכרונם לברכה (סנהדרין פח, ב) שלחו מתם איזהו בן העולם הבא ענוותן ושפל ברך שייף עייל שייף נפיק. ולא ילך בקומה זקופה, ולא בכבדות גדול עקב בצד גודל, אלא כדרך כל הולך לעסקיו, וכן אמרו זכרונם לברכה (ברכות מג, ב) כל ההולך בקומה זקופה כאילו דוחק רגלי השכינה, וכתוב (ישעיה י, לג) ורמי הקומה גדועים. בשבתו, שיהא מקומו בין השפלים, ולא בין הרמים, והוא גם כן מקרא מלא (משלי כה, ו) אל תתהדר לפני מלך ובמקום גדולים אל תעמוד וגו', וכן אמרו זכרונם לברכה בויקרא רבה (א, ה) הרחק ממקומך שניים ושלושה מקומות ושב עד שיאמרו לך עלה ואל תעלה שיאמרו לך רד, ועל כל המקטין עצמו אמרו זכרונם לברכה (בבא מציעא פה, ב) כל מי שמקטין עצמו על דברי תורה בעולם הזה נעשה גדול לעולם הבא, וכנגד זה אמרו (ילקוט שמעוני יחזקאל רמז שסא) הסר המצנפת והרם העטרה (יחזקאל כא, לא) כל מי שהוא גדול בעולם הזה קטן בעולם הבא, ומינה להפך מי שהוא קטן בעולם הזה זמן גדולתו לעולם הבא. ואמרו (סוטה ה, א) לעולם ילמד אדם

מדעת קונו, שהרי הניח הקדוש ברוך הוא כל הרים וגבעות והשרה שכינתו על הר סיני וזה מפני שפלותו. וכן אמרו (ראש השנה יז, ב) לשארית נחלתו (מיכה ז, יח) למי שמשים עצמו כשירים.

החלק השני הוא סבילת העלכונות, והנה בפירוש אמרו זכרונם לברכה (ראש השנה יז, א; מגילה כח, א) למי נושא עון למי שעובר על פשע, ואמרו עוד (שבת פח, ב; יומא כג, א; גיטין לו, ב) הנעלבים ואינם עולבים שומעים חרפתם ואינם משיבים עליהם הכתוב אומר (שופטים ה, לא) ואוהביו כצאת השמש בגבורתו. וספרו מגודל ענותו של בכא בן בוטא, זה לשונם (נדרים סו, ב) ההוא בר בכל דסליק לארץ ישראל נסיב אתתא, אמר לה בשילי לי וכו' עד זיל תברי יתהון על רישא דבכא הוה יתיב בכא בן בוטא ודאין דינא, אזלת ותברת יתהון על רישיה, אמר לה מה הדין דעבדת? אמרה לו כך צוני בעלי, אמר עשית רצון בעלך, המקום יוציא ממך שני בנים כבכא בן בוטא. והלל כמו כן ספרו מרוב ענותנותו במסכת שבת (ל, ב) זה לשונם: תנו רבנן לעולם יהא אדם ענותן כהלל וכו'. ורבי אבהו אחרי רוב ענותו מצא שעדיין לא הגיע להיות ראוי לקרא עניו, זה לשונו (סוטה מ, א) אמר רבי אבהו מריש הוה אמינא ענותנא אנא, כיון דחזינא לרבי אבא דעכו דאמר איהו חד טעמא ואמר אמוריה חד טעמא ולא קפיד, אמינא לאו ענותנא אנא.

שנאת הרבנות ובריחת הכבוד, משנה ערוכה היא (אבות א, י) אהוב את המלאכה ושנא את הרבנות, ואמרו עוד (אבות ד, ז): הגס לכו בהוראה שוטה רשע וגס רוח, ואמרו (עין עירובין יג, ב) כל הרודף אחר הכבוד, הכבוד בורח ממנו, ואמרו עוד (ילקוט שמעוני משלי רמז תתקמ) אל תצא לריב מהר (משלי כה, ח), לעולם אל תהי רץ אחר השררה למה פן מה תעשה באחריתה, למחר באים ושואלים לך שאלות מה אתה משיבם. עוד שם רבי מנחמא בשם רבי תנחום כל המקבל עליו שררה כדי ליהנות ממנה אינו אלא כנואף הזה שהוא נהנה מגופה של אשה.

עוד שם אמר רבי אבהו אני נקראתי קדוש (רצה לומר הקדוש ברוך הוא), הא אם אין כך כל המדות הללו שיש בי, לא תקבל עליך שררה. ותלמידי רבי יהושע יוכיחו, שהיו מוצרכים מפני עניותם ולא רצו לקבל עליהם שררה, הוא מה שאמרו בפרק כהן משוח (הוריות י, א) כמדומין ששררות אני נותן להם וכו', ואמרו עוד (פסחים פז, ב) אוי לה לרבנות שמקברת את בעליה, ומנלן מיוסף שמפני שהנהיג עצמו ברבנות מת קודם אחיו (ברכות נה, א).

כללו של דבר אין הרבנות אלא משא גדול אשר על שכם הנושא אותו, כי עד שהאדם יחיד ויושב בתוך עמו מובלע בין האנשים אינו נתפס אלא על עצמו,

כיון שנתעלה לרבנות ושררה כבר הוא נתפס על כל מי שתחת ידו וממשלתו, כי עליו להשקיף על כולם ולרעות אותם דעה והשכל ולהישיר מעשיהם ואם לאו ואשמם בראשיכם כתיב אמרו חכמים.

והכבוד אינו אלא הבל הבלים המעביר את האדם על דעתו ועל דעת קונו ומשכחו כל חובתו, ומי שמכירו ודאי שימאס בו וישנאו, והתהלות אשר יהללוהו בני האדם יהיו עליו לטורח, כי בראותו אותם מגדילים הלוליהם על אשר אינו בו באמת אינו אלא מתבושש ומתאנח על שלא די לו רעתו שחסרות ממנו המעלות ההם, אלא שיעמיסו עליו תהלות שקר, למען יכלם יותר.

החלק הרביעי הוא חילוק הכבוד לכל אדם, וכן שנינו (אבות ד, א) איזהו מכובד המכבד את הבריות, ואמרו עוד (פסחים ק"ג, ב) מנין היודע בחבירו שהוא גדול ממנו אפילו דבר אחד שחייב לנהוג בו כבוד וכו', ועוד שנינו (אבות ד, טו) הוי מקדים בשלום כל אדם, ואמרו עליו על רבן יוחנן בן זכאי (ברכות יז, א) שלא הקדים לו אדם שלום מעולם ואפילו גוי בשוק. ובין כדיבור ובין במעשים חייב לנהוג כבוד בחבירו, וכבר ספרו זכרונם לברכה (יבמות סב, ב) מעשרים וארבעה אלף תלמידי רבי עקיבא שמתו על שלא היו נוהגין כבוד זה לזה. וכמו שהבזיון הוא דבר מתיחס אל הרשעים, כדבר הכתוב שזכרנו, בבוא רשע בא גם בוז, כי הכבוד מתיחס אל הצדיקים, כי הכבוד שוכן עמהם ואינו מתפרש מהם, ואומר (ישעיה נ"ד) ונגד זקניו כבוד.

והרי נתבאר חלקי הענוה הראשיים ופרטיהם בכל פרטי המינים המתרחבים והולכים לפי הנושאים, ולפי העתים והמקומות, ישמע חכם ויוסיף לקח. והנה זה ודאי שהענוה מסירה מדרך האדם מכשולות רבים ומקרבת אותו אל טובות רבות, כי העניו יחוש מעט על דברי העולם ולא יקנא בהבליו, ועוד שחברת העניו נאה עד מאד ורוח הבריות נוחה הימנו בהכרח, לא יבוא לידי כעס ולא לידי מריבה אלא הכל בהשקט, הכל במנוחה. אשרי מי שזוכה למדה זו, וכבר אמרו (ירושלמי שבת א, ג) מה שעשתה חכמה עטרה לראשה עשתה ענוה עקב לסוליתה, כי כל החכמה כולה לא יערכנה, וזה ברור.

פרק כג' – בדרכי קניית הענוה

שנים הם המרגילים את האדם על הענוה, הרגילות וההתבונן, הרגילות הוא שיהיה האדם מרגיל עצמו מעט מעט בהתנהג בשפלות על הדרך שזכרנו, בישיבת המקומות הפחותים וללכת בסוף החברה, ללבוש בגד צנועים, דהיינו מכובדים אך לא מפוארים, כי בהתרגלו בדרך הזה תכנס ותבוא הענוה בלבו

מעט מעט עד שתקבע בו כראוי. כי הנה בהיות טבע לב האדם לזוח ולהתנשא קשה עליו לעקור מעיקרה הנטיה הטבעית הזאת, אלא אם כן בפעולות החיצונות המסורות בידו ימשיך מעט מעט הדבר בפנימיותו הבלתי מסור לו כל כך, וכענין שביארנו בזריזות, שכל זה נכלל במאמרם זכרונם לברכה (ברכות יז, א) לעולם יהא אדם ערום ביראה, דהיינו שיבקש תחבולות נגד הטבע ונטייתו עד שינצחם.

אך ההתבונן הוא על ענינים שונים, האחד הוא המוזכר בדברי עקביא בן מהללאל (אבות ג, א) דע מאין באת מטיפה סרוחה ולאן אתה הולך למקום עפר רמה ותולעה ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא. כי באמת כל אלה הם נגדיים לגאווה ועוזרים אל הענוה, כי בהיות האדם מסתכל בפחיתות חומרו וגריעות התחלתו אין לו טעם לינשא כלל אלא ליבוש וליכלם. הא למה זה דומה לרועה חזירים שהגיע למלך, כל עת אשר יזכור ימיו הראשונים אי אפשר לו שיתגאה. וכשיחשוב כמו כן שבסוף כל גדולותיו ישוב לעפר מאכל לתולעת, כל שכן שיכנע גאונו וישכח שאון גאותו, כי מה טובו ומה גדולתו ואחריתו בושת וכלימה, וכשיחשוב עוד וידמה בלבו רגע הכנסו לפני הבית דין הגדול של צבא מעלה, בעת שיראה עצמו לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא הקדוש והטהור בתכלית הקדושה והטהרה בסוד קדושים משרתי גבורה גבורי כח עושי דברו אשר אין בהם כל מום, והוא עומד לפניהם גרוע, פחות ונבזה מצד עצמו, טמא ומגואל מצד מעשיו. הירים ראש, יהיה לו פתחון פה. וכי ישאלוהו איה איפוא פיך, איה גאונך וכבודך אשר נשאת בעולמך, מה יענה או מה ישיב על תוכחתו, הנה ודאי שלו רגע אחד יצייר האדם בשכלו האמת הזה ציור אמתי וחזק, פרוח תפרח ממנו כל הגאווה ולא תשוב אליו עוד.

השני הוא ענין חילוף תולדות הזמן ורוב תמורותיהם, כי העשיר קל להיות עני, והמושל לעבד, והמכובד לנקלה, ואם הוא יכול כל כך על נקלה לשוב אל המצב הנבזה בעיניו היום, איך יגבה לבו על מצבו אשר אינו בטוח עליו, כמה מיני חולאים יכולים חס וחלילה לבוא על האדם שיצטרך כמו פיו להתחנן למי שיעזור אותו ויסייעהו ויקל לו במקצת. כמה צרות חס וחלילה יכולים לבוא עליו שיצטרך ללכת לשחר פני רבים אשר מאס לפנמים לתת להם שלום למען יהיו לו למושיעים. ודברים אלה אנחנו רואים בעינינו דבר יום ביומו, כדאי הם להסיר מלב האדם גאותו ולהלבישו ענוה ושפלות, וכשיתבונן עוד האדם על חובתו לפניו יתברך, וכמה היא נעזבת ממנו וכמה

הוא מתרשל בה ודאי שיבוש ולא יתגאה, יכלם ולא ירום לבבו, וכן הוא אומר (ירמיה לא, יז) שמוע שמעתי אפרים מתנווד וגו', כי אחרי שובי נחמתי ואחרי הודעי ספקתי על ירך, בושתי וגם נכלמתי וגו', ועל הכל יתבונן תמיד להכיר חולשת השכל האנושי, ורוב טעותיו וכזביו, שיותר קרוב לו תמיד הטעות מהידיעה האמתית. על כן יירא תמיד מהסכנה הזאת, ויבקש ללמוד תמיד מכל אדם ולשמוע תמיד לעצה פן יכשל, והוא משאמרו זכרונם לברכה (אבות ד, א) איזהו חכם הלומד מכל אדם, וכן הוא אומר (משלי יב, טו) שומע לעצה חכם.

אך מפסידי המדה הזאת הוא הריבוי והשביעה בטובות העולם הזה, וכענין הכתוב שבפירוש אומר (דברים ח, יב; יד) פן תאכל ושבעת וגו' ורם לבבך וגו'. על כן מצאו להם החסידים טוב להיות האדם מענה נפשו לפעמים, למען השפיל יצר הגאווה אשר איננו מתגבר אלא מתוך הרבוי, וכענין שאמרו זכרונם לברכה (ברכות לב, א) אין ארי נוהם מתוך קופה של תבן אלא מתוך קופה של בשר, והנה בראש כל המפסידים הוא הסכלות ומיעוט הידיעה האמתית, כי תראה שאין הגאווה מצויה יותר אלא במי שסכל יותר. ורבותינו זכרונם לברכה אמרו (שבת לג, א; סנהדרין כד, א) סימן לגסות הרוח עניות התורה. וכן אמרו (זהר בלק קצג, ב) סימן דלא ידע כלום שבוחי. ואמרו עוד (בבא מציעא פה, ב) אסתרא בלגינא קיש קיש קריא. עוד אמרו (בראשית רב טז, ג) שאלו לאלני סרק מפני מה קולכם נשמע? אמרו הלואי יהיה קולנו נשמע ונזכר. וכבר ראינו שמה שהיא מובחר שבכל האדם היה עניו מכל האדם.

עוד ממפסידי הענוה הוא ההתחברות או ההשתמש בני אדם חנפים אשר לגנוב לבו בחנפותם למען ייטב להם ישבחוהו וירוממוהו, בהגדיל מה שיש בו מן המעלות עד התכלית, ובהוסיף עליו מה שאין בו כלל, ולפעמים שמה שיש בו הוא ההפך ממה שמשבחין אותו, והנה סוף סוף דעת האדם קלה, וטבעו חלש ומתפתה בנקל, כל שכן בדבר שאיליו הוא נוטה בטבע, על כן בשמעו את הדברים האלה יוצאים מפי שהוא מאמין לו, יכנסו בו כארס ועכס, ונמצא נופל ברשת הגאווה ונשבר, הרי לנו (דברי הימים ב כד) יואש אשר הטיב לעשות כל ימי הורוהו יהודע הכהן רבו, ואחרי מות יהודיע באו עבדיו והתחילו להחניף לו ולהגדיל הילוליו, עד שדימוהו לאלוה, אז שמע המלך אליהם, ותראה זה הדבר בבירור כי רוב השרים והמלכים או כל בעלי היכולת יהיו באיזה מדריגה שיהיו נכשלים הם ונשחתים בעבור חנופת משרתיהם.

על כן מי שעניו בראשו, יותר יזהר ויעיין במעשי מי שרוצה לקנותו לו לחבר

או ליועץ, או לפקיד על ביתו, ממה שיזהר ויעיין במאכלו ובמשתיו, כי המאכל והמשתה יוכל להזיק לגופו בלבד, והחברים או הפקידים יוכלו להשחית נפשו ומאודו וכל כבודו, ודוד המלך עליו השלום אומר (תהלים קא, ו-ז) לא ישב בקרב בייתי עושה רמיה, הולך בדרך תמים הוא ישרתני, ואין טוב לאדם אלא שיבקש לו חברים תמימים שיאירו עיניו במה שהוא עור בו, ויוכיחוהו באהבתם ונמצאו מצילים אותו מכל רע, כי מה שאין האדם יכול לראות, לפי שאינו רואה חובה לעצמו, הם יראו ויבינו ויזהירוהו ונשמר, ועל זה נאמר (משלי כד, ה) ותשועה ברוב יועץ. עכ"ל.

פלוגי בן פלוגי: אבל מי אומר שזה כל כך חמור?

בית דין: שורש כל המדות הרעות הוא הגאווה! (ארחות צדיקים).

הגאווה היא גבהות הלב מתאפיינת בשכחת ה'. הוזהרנו עליה בתורה: "השמר לך פן תשכח את ה' אשר הוציאך מארץ מצרים" (דברים ו, יב).

פלוגי בן פלוגי: מה העונש על הגאווה?

עונשו של הבעל גאווה

בית דין: צא וראה מה אומרים האמוראים על גס הרוח (בעל הגאווה): רב עזירא: "כל אדם שיש בו גסות רוח - לסוף מתמעט". הכוונה - מתנדף אט אט עד שאיננו. רבי אליעזר: "כל אדם שיש בו גסות רוח ראוי לגדעו כאשרה". ועוד אמר: "כל אדם שיש בו גסות רוח אין עפרו ננער" כלומר - לא יקום בתחיית המתים. רב חסדא: כל אדם שיש בו גסות רוח, אמר הקב"ה: "אין אני והוא יכולים לדור בעולם". היינו: גס הרוח יחויב להיכרת ולהיעלם (כל המימרות בסוטה ה, א). כיון שעושה אדם את עצמו כמדבר שהוא מופקר לכל - תורה ניתנה לו במתנה. וכיון שניתנה לו במתנה - נחלו אל, שנאמר וממתנה נחליאל. וכיון שנחלו אל - עולה לגדולה, שנאמר ומנחליאל במות. ואם הגביה עצמו הקב"ה - משפילו שנאמר ומבמות הגיא ולא עוד אלא ששוקעין אותו בקרקע שנאמר ונשקפה על פני הישימון ואם חוזר בו הקב"ה מגביהו (נדרים נה.).

שכל המתגאה אינו נידון אלא באש (ויקרא רבה ז ו)

א"ר לוי נימוס וקלוסים הוא שכל המתגאה אינו נידון אלא באש שנא' "היא העולה על מוקדה".

דור המבול ע"י שנתגאו ואמרו (איוב כא, ז) "מה שדי כי נעבדנו וגו'" לא נדונו אלא באש שנאמר (איוב ו, יז) "בַּעַת יִזְרְבוּ נַצְמָתוֹ".

א"ר יהושע בן לוי זריבתן לחלוטין היתה כד"א (ויקרא כה, ל): "לְצַמִּיתָ לְקוֹנָה".
(איוב ו, יז) "בְּחֶמּוֹ נִדְעָכּוּ מִמְּקוֹמָם" - מהו בחומו? ברותחין.

א"ר יוחנן כל טיפה וטיפה שהיה הקדוש ברוך הוא מביא על דור המבול היה מרתיחה בתוך גיהנם הה"ד "בְּחֶמּוֹ נִדְעָכּוּ מִמְּקוֹמָם".

סדומיים על ידי שנתגאו ואמרו נשכח את הרגל מבינינו כמה דכתיב (שם כח, ד) "פָּרַץ נַחַל מֵעַם גָּר וְגוֹ" - לא נידונו אלא באש (בראשית יט, כד) "ה' המטיר על סדום..."

פרעה הרשע ע"י שנתגאה ואמר (שמות ה, ב) "מי ה' אשר אשמע בקולו" - לא נדון אלא באש (שם ט, כד) "ויהי ברד ואש מתלקחת וגו'".

סיסרא הרשע על ידי שנתגאה ולחץ את ישראל כמה דכתיב (שופטים ד, ג) "והוא לחץ את בני ישראל בחזקה". מהו בחזקה? א"ר יצחק בחירופין ובגידופין. לא נדון אלא באש - (שם ה, כ) הכוכבים ממסלותם נלחמו וגו'".

סנחריב ע"י שנתגאה ואמר (ישעיה לו, כ) "מי בכל אלהי הארצות וגו'" - לא נידון אלא באש - (שם י, טז) "ותחת כבודו יקד יקד וגו'".

נבוכדנצר על ידי שנתגאה ואמר (דניאל ג, ט"ו) ומן הוא אלה די ישיזיבנכון מן ידיי - לא נידון אלא באש (שם, כב) "קִטְל הַמּוֹן שְׁבִיבָא דִּי נַוְרָא".

מלכות הרשעה על ידי שהיא מחרפת ומגדפת ואומרת (תהלים עג, כה) "מי לי בשמים" - אינה נידונית אלא באש (דניאל ז, יא) "חִזָּה הַגִּוִּית עַד דִּי קְטִילַת חַיְוֹתָא וְהוּבַד גְּשָׁמָה וְיַהֲבִית לִיקְדַת אָשָׂא".

אבל ישראל שהם נבזין ושפלים בעוה"ז אינן מתנחמין אלא באש שנאמר (זכריה ב, ט) "ואני אהיה לה נאם ה' חומת אש סביב":

פלוגי בן פלוני: מה עוד?

בית דין: מתגלגל בדבורה - ופרנס המתגאה על הציבור מתגלגל בדבורה. ושם הוא בכל עת ובכל רגע ויש לו צער יותר מעונש של גיהנם כי הוא אסור במקום צר כזה בתוך הארס וזהו עונש מחמת גאוה לבד, ואם הוא פועל רע ע"י הגאוה דהיינו שהלכין פני הבאים לפניו בכיושים וכיוצא בו שאר פעולות רעות על זה יש עונשים אחרים מפורשין הן בספרי הקבלה ורחמנא ליצלן מעונשין ההם".

ספר קב הישר - פרק מ

פלוגי בן פלוני: מה הייתי צריך לעשות כדי להנצל מן הגאוה?

בית דין: ללמוד זוהר, ועל ידי לימוד הזוהר מוריד ממנו את הגאווה, בראותו כמה ה' גדול, וכמה הוא עוד חייב להשם יתברך הגאווה היא הדבר הכי גרוע!

פלוני בן פלוני: ומה עוד?

בית דין: להתפלל לה' להנצל מן הגאווה. וכן כתב ביסוד יוסף להתפלל תמיד: רבש"ע תן בליבי הכנעה וענווה.

פלוני בן פלוני: ומה עוד?

בית דין: החזרה והשינון. לדוגמא ליקח מאמרים בגנות הגאווה הסרוחה, ולחזור עליהם בסדר המוסר. (לקבוע זמן לזה, נראה לפני השינה) ובשבחי הענווה, ולחזור ולשנן בקול עצב, ושפתים דולקות. וכן על זה הדרך בשאר דברים. דהיינו לקחת כעת סדר עבודה של מ' יום, לעבוד מדברים אלו שהם יסודי העבודה.

ושורש תפילה הוא הכנעת הכנעה. שהנפש נכנעת לפני יוצרה, ועומדת לפניו. ורק תלויה בו, ולית לה מגרמיה כלום. ובזה בא לענווה. שרק על ידי ענווה אפשר להתפלל. כי המתגאה אינו חושב שנצרך לאיזה דבר. כי ממנו הכל כביכול ח"ו, ואינו מרגיש שהוא נזקק למשהו.

וכתב בספר שלחן הטהור וזה לשון קודשו: 'זה מתיקוני התשובה המובא בספרים להתנהג בשפלות ולישב בין השפלים.

כי אם האדם מרגיל עצמו להתנהג במידת הגאווה - סוף כל סוף יתרגל בזה, ויהא קשה לו להתפרש, הגם כי בתחילה הוא שלא במתכוין ואינו מרוצה על זה, אבל סוף כל סוף יתרצה ויחפוץ בכבוד, כידוע לבעלי דעת כי זה קליפה קשה רחמנא ליצלן, ואחר כך אם פיחת לו איזה איש מכבודו הרגיל, ויעשה נגד רצונו - יכאב לו עד מאד, ויבא על ידי זה לקנאה ושנאה ופירוד לבבות ולשון הרע.

אבל אם האדם מסכים בחוזה לבכו שאינו חפץ בשום גאווה וכבוד, ורוצה בשפלותו, אף כי עדיין רחוק מזה, כי בלבבו ידמה שמגיע לו כבוד בלי שיעור לפי ערך עבודתו ומעשיו, אבל בהתנהג בענווה בדיבור ומעשה סוף כל סוף תביאהו זה הענווה למאס הגאות ולשנוא השקר, ולבחור רק בשפלות.

ואז הקב"ה ישרה קדושתו עליו, כי "אני ה' שוכן את דכא" (ישעיה כז, טו) וזה מקובל מצדיקים. וכו' הגם כי בעל כרחו בא לו במחשבתו מחשבה של גאות, ומתערב בלבו שקרים - אבל הוא יודע ומכיר שהוא שקר ואינו חפץ בזה.

וענווה שלא לשמה כזה חשוב בעיני ה' יתברך, וסוף כל סוף תביאהו זו המידה לשלפות רוח, שיזכה ללב נשבר אשר דורשי ה' זוכה אליה וכו'.

והרוצה להבין עניין זה על בוריו יתמיד לימודו בספר הקדוש כתב יושר דברי אמת, שבנוי על זה וכו' וגם להנצל מגאות אי אפשר בלתי סיעתא דשמיא, ועל כן אין לנו להחזיק טיבותא לנפשנו כלום, ועל כולם רק להודות תמיד לה' הטוב על הטוב אשר גמלנו ואשר יגמול אותנו עד עולם עד כאן לשונו הקדוש.

תועבת ה' כל גבה לב! אף אם ילמד האדם ויתפלל בדביקות גדול ונורא ועצום - אל יגבה ליבו בזה. כי ודאי לא בא למעלת מלאכי צבאות. שהם רועדים ויראים מאימת השם הנכבד והנורא, אלהי מערכות ישראל, אלהים חיים! ובהתלהבות כיקוד אש רינה פוצחים, וששים בהילול הבורא יתברך, ועובדים אותו בכל כוחם. ומה יתגאה אדם להבל דמה? יתוש קדמו בכריאה!

"וישח אדם וישפל איש" - והאדם אין! חייו ונשמתו תלויים ביד יוצרו ובכל רגע יכול לפסוק חיותו ממנו, ויגווע.

אם כן אין להתגאות בכלום. והכבוד- והגדולה - למלך הכבוד! הגאווה באה מחוסר דעת, וזו שטות גדולה להתגאות ולחפש כבוד! כל הבריאה כולה מקורה מהשם - לית ליה מגרמיה כלום (אין לו מעצמו כלום)!

ולענין הכבוד - כתב בליקוטי מוהר"ן הקדוש, וזה לשונו: כי צריך כל אדם למעט בכבוד עצמו ולהרבות בכבוד המקום (עיין תנוד"א פי"ג, מ"ר במדבר פ' ד'). כי מי שרודף אחר הכבוד, אינו זוכה לכבודאלקים, אלא לכבוד של מלכים, שנאמר בו (משלי כ"ה): "כבוד מלכים חקר דבר", והכל חוקרים אחריו ושואלים: מי הוא זה ואיזהו, שחולקים לו כבוד הזה, וחולקים עליו, שאומרים שאינו ראוי לכבוד הזה. אבל מי שבורח מן הכבוד, שממעט בכבוד עצמו ומרבה בכבוד המקום, אזי הוא זוכה לכבוד אלהים, ואז אין בני אדם חוקרים על כבודו אם הוא ראוי אם לאו, ועליו נאמר (שם): "כבוד אלהים הסתר דבר", כי אסור לחקר על הכבוד הזה.

ואי אפשר לזכות לכבוד הזה, אלא על ידי תשובה. ועקר התשובה - כשישמע בזיונו, ידום וישתק..

פלוני בן פלוני: אבל אני יהודי חשוב ומגיע לי הרבה כבוד.

בית דין: יהודי משורש בג' מדות - ביישנות רחמנות וגמילות חסדים. הודאה וידידי. ושפלות וצניעות שתיקה, ועדינות נפש - יחוס וטבעי יהודי. יש להתחזק

כעת במידת השפלות, ענווה, וצניעות. בישנות רחמנות וגמילות חסדים. שאלו מסמימני היהודי. (יבמות עט.) והם יזכו לגאולה. (כמו שכתב באלשיך הקדוש פרשת נצבים, שרק הענווים יזכו למשיח, עיין שם).

על כן יש להתמיד בלימוד וקיום אגרת הרמב"ן ז"ל לפני שחרית, ולפני ערבית. והתבוננות בשפלות עצמו, (כמו שכתב במשנה ברורה סימן פה, עיין שם) וכשיגיע לאיזה מעלה או מצווה וכו' - לא לייחס הדבר אליו, אלא לחשוב שהכל חסדי השם יתברך ורחמיו על כל מעשיו. והתגאה כאילו עובד עבודה זרה. (סוטה ה).

בית דין: עכשיו אתה צריך לסבול בגהינום בשאל תחתיות, ואז תתגלגל בדבורה, ולא תזכה לגאולה ולא תקום לתחיית המתים!

פלוני בן פלוני: אוי ויי איז מיר!

בית דין: באמת אוי ואבוי לך! היית צריך להיות עניו ולומר ללמוד זוהר, עכשיו תקבל את העונש שלך!

